

Bolgár projekt a tudományos és kulturális örökség digitalizálására

Bulgária az *Európai Unió 6. keretprogramja* támogatásával többéves digitalizálási programba fogott, amelynek célja a kulturális és tudományos örökség védelme és közkinccsé tétele. A cikk szerzői a program első évéről számolnak be. Az elektronikus világban Dél-kelet Európa a kevésbé ismert területek közé tartozik. Az UNESCO 2005. februárban egy regionális konferencián vitatta meg a térség digitalizálási politikáját.

A *Marie Curie* programban vállalt feladat jelentős erőfeszítéseket, sajátos tudást és sok pénzt igényel. Egy olyan kis országban, mint Bulgária, növekszik az érdeklődés a kulturális és tudományos örökség bemutatására szolgáló módszerek iránt. Az eszközök megléte ellenére azonban az eredmények nem adnak okot az elégedettségre. A helyzetre a szétszórt tapasztalatok, a kis projektek és a tömeges méretű digitalizálás hiánya jellemző. Nincs nemzeti stratégia, hiányzik a program pénzügyi alapja, a munka szűk körben folyik.

Korábbi bolgár tapasztalatok

A bolgár letéti könyvtárakban több mint 12 500 szláv, görög, latin, iszlám és más eredetű kézirat található. Bulgária őrzi a világon a harmadik legnagyobb késő ókori epigrafikus feliratgyűjteményt (Olaszország és Görögország után). Az ilyen gyűjtemények Európában és az egész világon is érdekesek és fontosak.

Az első kezdeményezések tizenöt évvel ezelőtt indultak, amikor a kutatóintézetek és más intézmények katalogizálni kezdték a gyűjteményt. A *Szent Cyrill és Szent Method Nemzeti Könyvtár*-ban erre a célra az ISIS adatbázis-kezelő rendszert helyezték üzembe. A munka azonban a modell korlátozottsága miatt nem kezdődött el. A következő lépés a *Régi bolgár irodalom és levelek* projekt volt. Célja egy olyan adatbázis létrehozása, amely az eredeti és a lefordított középkori cirill betűs kéziratok adatait tartalmazza. A *Bolgár Tu-*

dományos Akadémia Irodalmi Intézetében lévő repertóriumban háromszáz leírás található. 2003-ban a Szent Cyrill és Szent Method Nemzeti Könyvtár és a *Matematikai és Informatikai Intézet* csatlakozott a *MASTER (Manuscript Access through Standards for Electronic Records)* programhoz. A munka eredményeként 30 kézirat leírása készült el azért, hogy tesztelhetők legyenek az angolul és bolgáruul készített leírások, és példaként szolgáljanak a nem latin írás hagyományainak elemzéséhez.

A katalógus kiegészítéseként néhány cég CD-ROM-okat készített. Kettő készült a nemzeti könyvtár kézírataiból, egy a macedón pénzérmékről, egy a bolgár ikonográfiából. A 2000–2002 között indult projekt célja a *Boyana*, Bulgária egyik legjelentősebb templomának elektronikus, háromdimenziós megjelenítése volt. Bulgária számos nemzetközi rendezvényt szervezett, amelyeken a kulturális örökség digitalizálása volt a téma.

A jelenlegi projekt

A *Tudástranszfer a kulturális és tudományos örökség digitalizálásához Bulgáriában* elnevezésű projekt négy évre szól. A munkát a Matematikai és Informatikai Intézet koordinálja, partnerei a *Koppenhágai Egyetem*, a *Trinity College*, a prágai *Károly Egyetem*, a *Görög Informatikai és Telekommunikációs Intézet* és a *Demokritos Nemzeti Tudományos Kutatási Intézet*.

A munkatervben a résztvevők meghatározták a fő kutatási irányokat, fórumokat szerveztek az elvek és a legjobb gyakorlatok megosztására, a vezetési módszerek megtárgyalására, a koordinációra és értékelésre. A fejlesztést két szakaszra osztották; az első szakaszban összegyűjtik a digitalizálási munkával kapcsolatos ismereteket, kidolgozzák a módszertant, katalogizálják az összegyűjtött anyagot, az eredményeket publikálják az interneten. A második szakaszban a cél a tudás átadása, amikor

a közreműködő intézmények a bolgár központban segítik a tényleges munka elindítását.

Bulgáriában az eddigi munka nem volt módszeres, de sikerült elérni, hogy a projekt résztvevői megismerkedjenek a digitalizálás lényegével. A projekt alapvető célja, hogy a munkát végzők megszerezzék az elektronizálás folyamatát, alkalmazzák a nemzetközi szabványokat, ajánlásokat készítsenek elő a metaadatok közzétételére, és válogassák ki a feldolgozandó objektumokat, dokumentumokat. Ezzel egyidejűleg a projekt segít az aktuális problémák megoldásában, a hiányosságok feltárásában, mint amilyen a képzett személyzet és az eszközök hiánya, a nemzeti és a helyi nézeteltérések, irányítási hibák, a nem megfelelő nemzeti szintű koordináció.

Egy olyan kis országban, mint Bulgária – ahol nincsenek megfelelő szakemberek – csak úgy lehet gazdaságosan szervezni a digitalizálást, ha egy intézményre bízzák a feladatot. A projekt keretében a Matematikai és Informatikai Intézetet erősítik, hogy legyen nemzeti digitalizálási központ.

A fő munkaterületek:

- a kulturális és tudományos örökség digitalizálása általános módszertanának kidolgozása és gyakorlati kivitelezése;
- középkori kéziratok digitalizálása (beleértve a digitális megjelenítést, a katalogizálást, a szöveg megjelenítését, az elektronikus publikálást);
- a bolgár matematikusok műveinek digitalizálása, és ebből elektronikus matematikai könyvtár építése;
- a helyhez kötött kulturális emlékek virtuális megjelenítése;
- hangarchívum létrehozása és a tárolás módszertanának kidolgozása;
- a kulturális örökség adatainak mennyiségi meghatározása;
- oktatási módszerek alkalmazása a kulturális örökséggel foglalkozó tanulmányokhoz.

A 2004-ben indult projekt eredményeinek áttekintése:

- A Matematikai és Informatikai Intézet elkezdte a tudományos örökség digitalizálását. Ebbe tartozik a matematikai szövegek és folyóiratok szkennelése, és egy dedikált szerveren való tárolása. A koordinációt egy újonnan létrehozott szervezeti egység végzi.
- Megjelent a *Szófia. Egyházi helyek* c. CD, a *Szófia Országos Levéltár* anyagaival. Előállításában a *Minisztertanács Levéltári Főosztálya* és a Matematikai és Informatikai Intézet szakemberei működtek közre. A két intézmény együttműködésében ez tekinthető az első lépésnek.
- A projekt második évét a régi cirill írás *UNICODE* betűkészletének megalkotásával készítették elő.
- Elkészült a speciális XML-szerkesztő, az *XEditMan (XML Editor for manuscript Data)*, amely lehetővé teszi a középkori kéziratok bibliográfiai leírásainak szerkesztését és böngészését. Ezek a leírások kompatibilisek a dokumentumtípusnak a *MASTER projekt* indításakor készített definíciójával. Az eszköz kétféleképpen tudja megjeleníteni a rekordokat: a teljes leírás vagy a felhasználó által válogatott mezők láthatók a képernyőn. 2005 tavaszán nyolcszáz kézirat feldolgozása készült el.
- Az athéni *Demokritos Intézet*ben tett látogatás eredményeképpen átdolgozták, és üzembe helyezték az ott használt karakterfelismerő eszközt.

Bulgária gazdag örökségének méltó helyet kell kapnia a világ kulturális javai között. A projekttől azt várják, hogy megnő az érdeklődés az ország kincsei iránt. Ugyanakkor arra is lehetőség nyílik, hogy bővüljön a nemzetközi együttműködés a kulturális és tudományos emlékek digitalizálása területén.

/IKOMOV, Nikola–DOBREVA, Milena: Digital preservation and access to cultural and scientific heritage: presentation of the KT-DigiCult-Bg project. = INFORUM 2005. 11th Conference on Professional Information Resources, Prague, May 24–26, 2005.
http://www.inforum.cz/inforum2005/pdf/ikonomov_Nikola.pdf/

(Wéber Katalin)